

Dr. Balogh Sándor Autonómia

2. sz. FÜGGELÉK

Javaslat a nemzeti önrendelkezésről szóló ENSZ-határozat tervezetére.

Az önrendelkezés klasszikus grotiusi definíciója, az Egyesült Nemzetek Szervezetének 1921-es Aaland Islands-i határozata, a nemzetközi jog különféle egyéb forrásai, valamint a szakértői állásfoglalások és jogi szakvélemények (*opinio juris*) alapján - az utóbbiak közül jó néhány említésre és megvitatásra került e könyvben - az Egyesült Nemzetek Szervezete számára a következő, a kisebbségek önrendelkezési jogáról szóló határozattervezet ajánlható megfontolásra.

1) „Kivételes és más módon el nem hárítható válsághelyzet esetén az ország egy része az egész ország beleegyezése nélkül is másra átruházhatja a saját maga fölötti szuverenitást” (Grotius: A háború és béke jogáról, 3, XX, 5.).

2) Kivételes válsághelyzet áll fenn

- a) ha a kormányzat nem biztosítja és védi meg az eroszakos beolvasztás és egyéb támadások ellen a kisebbségek azon jogait, hogy kulturális, vallási és nyelvi identitásukat megőrizhessék, s e jogait, szükség esetén akár pozitív megkülönböztetés révén, hasonló feltételek mellett gyakorolhassák, mint ahogy azt a többség teszi;
- b) ha a kormányzat nem ismeri el, nem adja meg, és nem tartja tiszteletben az autonómia bevett formáit, így egyebek mellett a személyi-, a többséggel közös (*shared*), a határokon átívelő és/vagy a területi autonómiát, nem nyújt védelmet az a) pontban felsorolt és más olyan jogok gyakorlásához, amelyeket a civilizált társadalmak hagyományai, a különféle két- és többoldalú szerződések és más okmányok biztosítanak; valamint
- c) nemzetközi válsághelyzet előidézése, határincidensek, más országokba irányuló menekültinvázió kiváltása, a nemzetközi személy- és áruforgalom megzavarása vagy a nemzetközi szerződések be nem tartása esetén.

3) A Nemzetközi Bíróságnak a jogsérto fél szuverén státusától függetlenül joghatósága van az e cikkelyre alapozott panaszok meghallgatására és elbírálására. Ha az ügy a fentiek szerint valóban „kivételes válsághelyzet”, ez esetben a bíróságnak joga van a jogkövetkezmények meghatározására. A bíróság

- a) felfüggesztheti a jogsérto kormányzat működését, s a választásokig terjedő időszakra ideiglenes ügyvivő kormányzatot hozhat létre;
- b) elrendelheti az autonómia egy vagy több formáját;
- c) kivételes esetben az érintett területen népszavazást rendelhet el az elszakadás kérdésében.

4) A jelen rendelkezés alapján az ENSZ-nek legalább két tagállama, amelyek közül legalább az egyik nem érintett a felek vitájában, az EBESZ, az ODIHR, az Európai Unió vagy más regionális szervezet megfelelő szervei, valamint az ENSZ Titkársága által e határozat betartásának ellenőrzésére felállított bizottság képviselői nyújthatnak be panaszt

a Nemzetközi Bírósághoz. A nem kormányzati szervezetek együttműködnek a fenti szervezetekkel a kisebbségek jogait éro sérelmek felderítésében és felmérésében.

5) A jogsérto nemzeteknek legfeljebb egy év áll rendelkezésükre a bíróság határozatainak teljesítésére. A vádemeléstol a teljes rendelkezésig tartó időszakban is figyelembe kell venni mindenféle visszaélést, eroszakot és a kisebbségellenes tevékenységet, és az ezért felelős személyeket, a kormányzati hivatalnokokat is beleértve, súlyosan meg kell büntetni.

6) Az ENSZ Biztonsági Tanácsa a bíróság döntéseit lehetőleg békés eszközökkel, de szükség esetén eroszak alkalmazásával is kikényszeríti.

További javaslatok:

Amíg az Egyesült Nemzetek Szervezete el nem fogad egy ilyen vagy ehhez hasonló hatékony határozatot, javasoljuk, hogy az e tervet bevezetőjében felsoroltakra támaszkodva, különösen a kiegészítő források és jogi szakvélemények alapján, a bíróságban képvisellel rendelkezo felek a fentiek szellemében kíséreljék meg a bíróság tevékenységét a kisebbségek jogainak védelmére is kiterjeszteni. Mind a nemzetközi jogi gyakorlatban mind a polgári jogban, főleg az angolszász „*common law*” jogrendszerben gyakori bírósági eljárás kezdeményezése olyan esetekben, amikor nem létezik korábban elfogadott tételes jogi szabályozás.

A *common law* rendszer, a római vagy kodifikált rendszerrel szemben, azon alapul, hogy ha van törvény, ha nincs, a bíróságnak igazságot kell tenni a vitázó felek közt. Így, olyan esetekben, mikor nem volt tételes törvény (parlamentek aránylag késon kezdtek el törvényeket hozni) a király által megbízott bírók saját igazságérzetükre hallgatva döntöttek. Idovel ezek a bírósági döntések törvényként szerepeltek és más bírók is figyelembe vették és így keletkeztek az első törvények („*judge made law*”). Később a parlament csak kodifikálta ezeket a döntéseket, de a bíróságoknak megmaradt a joga előzetes törvény nélkül is dönteni.

Legfeljebb a vádolt felek illetve kormányok láthatnak akadályt, hogy a *common law* rendszert alkalmazzuk kisebbségek védelmében.